

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 9
2024

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 9

Рівне, 2024

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 9. Рівне : РДГУ, 2024. 106 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 4 від 25 квітня 2024 року).*

УДК 159.923

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ДИТИНОЮ КРИЗ В СІМ'Ї**Шалівський Павло, здобувач ОС «магістр»**

спеціальності 053 Психологія, I курс, РДГУ

Науковий керівник: Петренко О. Б., д-р пед. наук, професор

Постановка проблеми. Формування дитини в сім'ї є складним і багатогранним процесом, який відбувається на протязі усього дитинства та підліткового періоду. Цей процес впливає на всі аспекти розвитку дитини – фізичний, емоційний, соціальний та когнітивний. Особливості формування дитини в сім'ї можуть бути різними і залежать від багатьох факторів, таких як культурні традиції, релігійні переконання, соціальний статус сім'ї та інші.

Однією з ключових особливостей є роль батьків у вихованні дитини. Батьки виступають в якості перших вчителів для своїх дітей і відіграють важливу роль у формуванні їхніх цінностей, установок та поглядів на світ. Вони також відповідають за навчання дітей соціальним навичкам, які вони отримують у процесі взаємодії з рідними та іншими членами сім'ї [1].

Ще однією важливою особливістю є атмосфера в сім'ї. Здорова та підтримуюча атмосфера сприяє психологічному та емоційному розвитку дитини. Діти, які виростають у сім'ях зі стабільними та люблячими стосунками, зазвичай відчують себе більш упевнено та мають кращі соціальні навички.

Крім того, важливою особливістю є спосіб вирішення конфліктів у сім'ї. Конфлікти є невід'ємною частиною будь-якого міжособистісного взаємодії, але спосіб їх вирішення може суттєво впливати на розвиток дитини. Конструктивне вирішення конфліктів та вміння виражати свої почуття та думки без агресії допомагає дитині розвивати навички спілкування та вирішення проблем.

Варто враховувати роль інших членів сім'ї у формуванні дитини, таких як старші сестри чи брати, дідусі та бабусі. Вони також можуть впливати на розвиток дитини через свої взаємовідносини та приклади поведінки.

Усі ці особливості вказують на те, що формування дитини в сім'ї є складним і багатогранним процесом, який вимагає уваги та підтримки з боку всіх членів сім'ї. Якщо цей процес буде відбуватися в гармонійному та підтримуючому середовищі, дитина зможе розвиватися до повної міри свого потенціалу. Якщо сім'я переживає кризи, то це не може не відбитися на формуванні особистості дитини.

Мета дослідження – охарактеризувати вплив кризи в сім'ї на формування особистості та особливості їх переживання дитиною.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я є центром розвитку, особливо поки дитина ще мала. Сім'я здійснює величезний вплив на те, якою особистістю стане дитина у майбутньому, яким буде її місце у суспільстві. Проте зміна ситуації, розвиток сім'ї або одного з її членів може викликати зміну всієї системи внутрішньосімейних стосунків і створити умови, що спричинять виникнення сімейних криз. Більшість сімейних криз має закономірності перебігу, свою феноменологію. Особливе місце серед кризових ситуацій займає розлучення.

Характеризуючи кризову ситуацію в сім'ї, психологи зазначають, що вона передбачає стан сімейної системи, що характеризується нестабільністю, появою напруженості, зростанням незадоволення або ж зменшенням відчуття суб'єктивного благополуччя, що призводить до порушення звичного функціонування сім'ї, її рівноваги. Сім'я, що перебуває в стані кризи, не може залишатися такою, як була: вона не може функціонувати відповідно до нової ситуації, використовуючи попередні уявлення, звичні моделі поведінки [4, с. 24].

О. Столярчук вказує, що травматичність розлучення батьків зростає ще й у зв'язку з тим, що руйнування сім'ї не є наслідком вибору самої дитини [2, с. 116]. Вона змушена просто змиритися з батьківським рішенням. Розпад сім'ї може представляти для неї катастрофу її світу й викликати різні протестні, фобічні й депресивні реакції. Р. Федоренко зазначає, що на гостроту дитячих переживань може впливати декілька факторів:

- характер внутрішньосімейних взаємин до розлучення й ступінь залучення дитини у вирішення подружніх проблем;
- особливості протікання процесу розлучення;
- з ким з батьків залишається дитина після розлучення, відносини із цим батьком;
- характер взаємин колишніх подружжя після розлучення [4, с. 226].

Переживання криз в сім'ї може суттєво впливати на психологічний та емоційний стан дитини. Кризи можуть бути різного характеру, такими як розлучення батьків, конфлікти між батьками, фінансові труднощі, смерть члена родини тощо. Особливості переживання криз в сім'ї дитиною варіюються в залежності від віку, особистості та ситуації, але існують деякі загальні тенденції.

Важливо враховувати вікові особливості дитини при аналізі її реакції на кризові ситуації в сім'ї. Маленькі діти можуть реагувати на стрес засмученням, плачем або непослухом, тоді як підлітки можуть виявляти агресію, засмучення, або навіть втрату інтересу до навчання та соціальних контактів.

Дитина також може відчувати почуття вини або самовини за кризову ситуацію в сім'ї, навіть якщо вона не має на це жодного впливу. Наприклад, підліток може відчувати вину у розлученні батьків, незважаючи на те, що це рішення було прийняте дорослими.

Окрім того, дитина може виявляти підвищену тривожність та нестабільність внаслідок кризової ситуації. Вона може втрачати сон, апетит, виявляти ознаки депресії або навіть розвивати психосоматичні симптоми, такі як болі у животі чи головному мозку.

Способи, якими дитина переживає кризи в сім'ї, також можуть залежати від способів, якими батьки або інші дорослі члени сім'ї реагують на ситуацію. Якщо дорослі показують емоційну стабільність, відкритість для спілкування та надійність, це може допомогти дитині краще пережити кризову ситуацію.

Важливо пам'ятати, що діти дуже чутливі до емоційного клімату вдома, тому важливо створювати сприятливу атмосферу для спілкування та вираження почуттів. Забезпечення дитині підтримки, любові та розуміння у кризовий період може допомогти їй подолати труднощі та розвиватися навіть на фоні складних сімейних обставин [3].

Дослідження особливостей реагування дітей на розлучення показало, що діти з розведених сімей зазнавали істотних труднощів протягом року після розлучення, але на другому році їх показники емоційного статусу й особистісного розвитку виявилися благополучніші, ніж у дітей з дисгармонійних сімей [4, с. 92]. Перші два роки після розлучення в дітей спостерігалася несприятлива симптоматика порушень емоційно-особистісного розвитку, потім відбувалася оптимізація, і через три роки при сприятливих умовах виховання не спостерігалася ніяких ознак перенесеної психологічної травми.

Доведено, що діти дошкільного віку вважають себе винуватими в розлученні батьків. Формується почуття ненависті й прагнення помсти. Якщо дитина вирвана з-під захисту, вона змінює свою поведінку. Вона втрачає почуття безпеки й упевненість у тому, що впорається із труднощами. Народжується страх, а разом з ним виникають агресивність і почуття протиріччя. У деяких дітей, вказує Р. Мороз, з'являється схильність до доносив, цинізм, вони стають недовірливими, замикаються в собі [1, с. 8]. У когось це породжує передчасний сексуальний інтерес і перебільшену самовпевненість. Відомі випадки, коли чотирирічні діти реагували на сварки між батьками з розпачем: одна дитина зірвала гардини з вікна, інша просто намагалась утекти.

Таким чином, кризові ситуації в сім'ї не проходять безслідно для дитини. Діти мають свої особливості переживання кризових ситуацій і наслідки цих ситуацій часто для дітей трагічні.

Висновки. Кризова ситуація в сім'ї передбачає стан сімейної системи, що характеризується нестабільністю, появою напруженості, зростанням незадоволення або ж зменшенням відчуття суб'єктивного благополуччя, що призводить до порушення звичного функціонування сім'ї, її рівноваги. Переживання кризи в сім'ї є складним процесом для дитини, але з правильною підтримкою та увагою вона може подолати ці труднощі і навіть зрости на них. важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, і те, що працює для однієї,

може не підходити для іншої. Слухайте дитину, реагуйте на її потреби і надавайте їй підтримку в тому, що їй потрібно для переживання кризи в сім'ї.

Список використаних джерел

1. Мороз Р. Моделі шлюбно-сімейних відносин. *Психологічна газета*. 2014. № 1. С. 8-11.
2. Столярчук О. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
3. Федоренко Р. Психологія сім'ї [Текст]: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.
4. Черезова І. Психологія життєвих криз особистості: навч. посіб. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.

УДК [159.923:159.947.24]:355.422(477)

СУТНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ ТА ЇЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ

Юдко Вікторія, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», II курс, РДГУ

Науковий керівник: *Джеджера О. В., ст. викладач*

Постановка проблеми. У сучасному світі, з огляду на зростаючі геополітичні напруження та частоту військових конфліктів, питання психологічної готовності особистості до участі в бойових діях набуває особливої актуальності. Здатність військовослужбовця ефективно виконувати бойові завдання не лише залежить від його фізичної підготовки та технічних навичок, але й значною мірою визначається його психологічною готовністю. Ця складова включає у себе комплекс психічних якостей, емоційних станів та мотиваційних установок, що забезпечують здатність особистості адекватно реагувати на екстремальні умови військових дій.

Мета дослідження висвітлення результатів емпіричного дослідження психологічної готовності особистості до участі в бойових діях та її детермінації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психологічна готовність до бойових дій – це багатовимірне явище, яке охоплює різні аспекти психічного життя особистості. До основних компонентів цієї готовності відносяться стресостійкість, емоційна стабільність, мотиваційна спрямованість, когнітивна гнучкість, впевненість у своїх силах та здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності та високого ризику. Психологічна готовність формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, включаючи попередній життєвий досвід, рівень професійної підготовки, соціальне оточення, індивідуально-психологічні особливості та багато інших, що було висвітлено в працях О.В.Бойко, О.П.Євсюкова, О.М.Кокун, О.Г.Мирошнки, І.М.Окуленко та ін..

Важливим аспектом дослідження психологічної готовності до бойових дій є визначення детермінант, які впливають на її формування та розвиток. До таких детермінант відносяться соціально-психологічні фактори (соціальна підтримка, рівень міжособистісних відносин у військовому колективі), особистісні характеристики (тип темпераменту, рівень саморегуляції, схильність до ризику), а також ситуативні умови (інтенсивність та тривалість бойових дій, ступінь загрози життю). Розуміння цих чинників дозволяє більш ефективно підходити до підготовки військовослужбовців, забезпечуючи їм необхідні умови для збереження психічного здоров'я та підвищення бойової ефективності [1; 3].

Психологічна готовність людини до участі у бойових діях є складним і багатогранним аспектом, на який впливають різноманітні фактори. Особистісні якості, психологічна стійкість, підготовка та попередній бойовий досвід відіграють вирішальну роль у формуванні готовності людини. Однак існують проблеми з точною оцінкою психологічної готовності

ЗМІСТ

Архипова Юлія Умови та особливості психологічної готовності юнаків до батьківства.....	3
Галело Тетяна Адаптація внутрішньо переміщених осіб як психологічна проблема	5
Грицюк Карина Вплив участі у бойових діях на психоемоційний стан військових збройних сил України	8
Данильченко Олександр Психологічні особливості впливу інтернет-технологій на студентську молодь.....	11
Дульнєва Анна Особливості емоційного самопочуття дітей під час війни.....	13
Ільчук (Смик) Олена Сутність поняття «емоційна стійкість» у психолого-педагогічних дослідженнях.....	15
Коновалов Артем Передумови психологічної реабілітації працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах війни.....	16
Косяк Тетяна Емоційна регуляція станів дітей дошкільного віку методом терапії іграшкою.....	20
Котяш (Ряба) Леся, Безлюдна Валентина Ставлення молоді до представників нетрадиційної орієнтації.....	22
Марковець Юстина Особливості психологічної готовності особового складу військ (сил) ЗСУ до участі в бойових діях	25
Мартинюк Ольга Шляхи подолання стресу в підлітковому віці	27
Маснюк Тетяна Психологічні особливості прояву тривожності в юнацькому віці під час війни	29
Масюк Василина Психодіагностика агресивності у молодшому підлітковому віці.....	32
Мацкевич Ольга Вплив емоційної сфери на активність особистості в юнацькому віці	33
Мельничук Оксана Психологічні аспекти інформаційного впливу на населення під час війни	36
Миронець Ірина Психологічні особливості емоційної сфери в підлітковому віці...	38
Натина Ганна Підходи до вирішення проблеми запобігання професійному вигоранню	41
Пантелюк Марія Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності студентів	43

Панько Аліна Катерина Психологічні чинники вибору професії старшокласниками.....	46
.....	
Парчук Софія, Юрчук Олена Відновлення психічного здоров'я особистості засобами арт-терапії	48
Пацкова Галина Психологічні особливості реабілітації військовослужбовців, які пережили посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).....	51
Пермінова Наталія, Яцюк Наталія Психологічні методи управління персоналом як чинник підвищення його ефективності.....	55
Поліщук Максим Особливості розвитку міжособистісної комунікації в юнацькому віці	57
Польняк Ольга Поняття «травматичного стресу» в психолого-педагогічній літературі та його особливості.....	59
Попружок Софія Специфіка корекції мовлення у дітей з ДЦП.....	62
Рожко Олена Особливості розвитку літературних здібностей в підлітковому та юнацькому віці.....	64
Солоп Тетяна, Піонтковська Діана Теоретичний аналіз розвитку національної самосвідомості студентської молоді.....	68
Стащук Анна Детермінація психоемоційної сфери особистості природними чинниками.....	71
Тадесв Гордій Роль невербальної комунікації в процесі продажу.....	76
Тулупов Сергій Подружжя психологічна сумісність як фактор благополуччя і щастя родини	78
Хома Людмила Формування медіагігієни українського юнацтва у період війни	81
Чорноус Яна Класифікація синдрому дитячого аутизму.....	85
Шалівський Павло Особливості переживання дитиною кризи в сім'ї	90
Юдко Вікторія Сутність психологічної готовності особистості до участі у бойових діях та її детермінації	92
Юрчук Олексій, Кравчук Анна Дитячо-батьківські взаємовідносини як провідний чинник розвитку ідентичності дитини.....	94
Юрчук Олена, Рижа Мирослава Робота психолога закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану.....	96
Юрчук Олена, Стеблюк Яна Феномен життєстійкості у поглядах вітчизняних та зарубіжних вчених	99